

JURAJ FENÍK – RÓBERT LAPKO*

Víno zachované až na túto chvíľu: Analýza a návrh prekladu Jn 2,10

FENÍK, J. – LAPKO, R.: Wine Preserved for This Moment: Analysis and Translation Proposal for John 2,10. *Slavica Slovaca*, 54, 2019, No. 2, pp. 142-148 (Bratislava).

This study focuses on the sentence of the steward in John 2,10 about the good wine kept until now. It analyzes the pronouncement in light of its context, its rhetorical composition, and the author's lexical choices. The analysis proposes a new, context-oriented translation for Slovak audience.

Gospel of John, Wedding at Cana, Wine, Mother of Jesus, Steward, Time.

Spomedzi kánonických evanjelií jedine Ján obsahuje naráciu o Ježišom premenení vody na víno na svadbe v Káne, jednu z najznámejších evanjeliových epizód.¹ Jedinečnosť príbehu sa javí aj vo svetle absencie obdobných epizód v starozákonnej (ďalej SZ) tradícii, ktorá nikde nespomína premenenie vody na víno alebo vykonanie podobného zázraku s vínom.² V Biblii je to iba Ježiš, ktorý v sympatickom príbehu spôsobí, že po naliatí vody do nádob na očisťovanie ochutná starejšie víno pochádzajúce práve z týchto nádob.

V tejto analýze sa chceme zamerať na druhú vetu v dobre známom a ľahko zapamätateľnom komentári starejšieho ženichovi po ochutnaní vody premenenej na víno v Jn 2,10: „Každý človek poďáva najprv dobré víno a horšie až potom, keď si hostia upili. Ty si zachoval dobré víno až doteraz.“

* Dr. Juraj Feník – doc. Róbert Lapko, Th.D., Ph.D., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava. Štúdia je výstupom projektu APVV-16-0514 „Terminologické diskurzy a špecifiká biblických jazykov vzhľadom na preklady Biblie do slovenčiny.“

¹ Odhliadnuc od komplexných otázok súvisiacich s exegézou a interpretáciou pomerne enigmatického príbehu v Jn 2,1-11 je z historického hľadiska Ježišova prítomnosť na svadbe v istom zmysle jeho odobrením manželského zväzku alebo minimálne vyjadrením jeho pozitívneho postoja voči tejto inštitúcii. V mori literatúry o tematike lásky, svadby, manželstva, rodinného života, výchovy detí, pastorácii a financovaní rodín v biblických a iných pohľadoch nachádzame aj nedávne publikácie slovenských a poľských autorov, ako napr. Genčúrová, G.: *Židovská a kresťanská náboženská vzdelanosť*. Prešov: VMV, 2015; Haburajová Ilavská, L. – Lešková, L.: *Perspectives of social intervention in addressing the instability of families in contemporary society*. In: SGM 2018 conference proceedings. Sofia: STEF 92 Technology, 2018, s. 1023-1032; Hudacký, J. – Uhál, M.: *Sociálne učenie Cirkvi a rodinné podnikanie*. Košice: TypoPress, 2014; Klinkowski, J.: *O miłości kilka słów*. Legnica: Biblioteka im. Jana Pawła II Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Legnickiej, 2018; Knapík, J.: *Edukácia adolescentov v akademickom prostredí so zameraním na náboženskú hodnotovú orientáciu*. In: Lapko, R. (ed.): *Biblia a mládež: Mladí ľudia, viera a rozlišovanie povolania*. Košice: Viena-la, 2018, s. 36-50; Kucharčík, R.: *Kríza manželstva v kultúrnom kontexte sexuálnej revolúcie*. Ružomberok: Verbum, 2016; Lešková, L. – Lojan, R.: *The instability of modern family and its social pathology as the primary impetus for the intervention of a social worker*. In: Svada, J. – Carnecki, P. – Bujdova, N. (ed.): *Social Pathology within the Family*. Warsaw: Warsaw Management University Publishing House Prof. Leszka J. Krizanowskiego, 2016, s. 5-27; Lojan, R.: *Vznešenosť manželského života z pohľadu morálneho myslenia Alexandra Spesza*. In: Uhál, M. (ed.): *Alexander Spesz – odkaz moralistu pre súčasnosť: odkaz a miesto morálnej teológie v súčasných spoločenských pomeroch*. Košice: TypoPress, 2017, s. 37-54; Novotný, Š.: *Rodinné pravidlá v Prvom Petrovom liste*. Košice: Kňazský seminár sv. Karola Boromejského, 2008; Pečovská, L.: *Il vincolo sacramentale del matrimonio secondo Matthias Joseph Scheeben*. Kraków: Wdawnictwo Karmelitów Bosych, 2013.

² V SZ sa nachádza scéna premeny vody na krv v Ex 7,19-22. O Ježišovej premene vody na víno (evokuje Mojžišovo premenenie vody na krv) píše Gerber, E. H.: *The Scriptural Tale of the Fourth Gospel: With Particular Reference to the Prologue and a Syncretic (Oral and Written) Poetics* (BIS 147). Leiden: Brill, 2016, s. 304. O diskusii paralel Jánovho príbehu so známymi dionýzovskými tradíciami premeny vody na víno porov. Labahn, M.: *Jesus als Lebensspender: Untersuchungen zu einer Geschichte der johanneischen Tradition anhand ihrer Wundergeschichten* (BZNW 98). Berlin: De Gruyter, 1999, s. 146-160; Schwindt, R.: *Gesichte der Herrlichkeit: Eine exegetisch-traditions-geschichtliche Studie zur paulinischen und johanneischen Christologie* (HBS 50). Freiburg: Herder, 2007, s. 289-292.

Otázka, ktorú si tento príspevok kladie, znie, či je uvedený preklad vety o zachovaní vína správny vo svetle exegetickej, naratívnej a lingvistickej analýzy, ako aj výsledkov bádania ponúkaných v moderných vedeckých komentároch k Jánovmu evanjeliu. Predkladaná analýza postupuje v nasledovných krokoch. Prvá časť (1) predstaví základné charakteristiky rozprávania Jn 2,1-12; druhá časť (2) poskytne detailnejšiu analýzu uvedenej výpovede starejšieho s cieľom navrhnúť výstižný a adekvátny preklad vety v 2,10b a tretia časť (3) konfrontuje navrhované riešenie v interakcii so zaužívanými slovenskými prekladmi. Štúdiu zakončuje zhrnutie (4) predkladaného argumentu.

1. Úvod k epizóde svadby v Káne (Jn 2,1-12)

Literárnym kontextom svadby v Káne sú úvodné state Jánovho evanjelia opisujúce začiatok Ježišovej verejnej činnosti. Po prológu (1,1-18) nasleduje vyšetrovanie Jána Krstiteľa židovskými autoritami z Jeruzalema a jeho prvé svedectvo o Ježišovi (1,19-34). Ďalšie state opisujú povolania prvých učeníkov: Andreja a iného učeníka (1,35-40), Petra (1,40-42), Filipa (1,43-44) a Natanaela (1,45-51). Z topografického hľadiska je dôležitý verš 1,43, ktorý relokuje Ježiša z Betánie pri Jordáne do Galiley, kde sa pravdepodobne odohrávajú stretnutia s dvoma naposledy menovanými učeníkmi. Následnou epizódou v deji je práve svadba v galilejskej Káne (2,1-12), po ktorej sa Ježiš – po krátkej zastávke v Kafarnaume – dostáva po prvýkrát do Jeruzalema (2,13-25). V nadväznosti na bezprostredný literárny kontext je zázrak v Káne ukázkou „väčších vecí“, ktoré Ježiš sľubuje učeníkom (porov. 1,50), ako aj ukázkou toho, že oni skutočne uvideli jeho slávu (porov. 1,14), pretože on ju po prvýkrát na svadbe v Káne zjavil (porov. 2,11).

Literárnou formou perikopy je rozprávanie o zázraku. Vedci klasifikujú epizódu ako tzv. zázrak daru (Geschenkswunder/gift miracle) – Ježišovo konanie zaplní, ba priam prekoná nedostatok, ktorý ľudia v istých okolnostiach zakusujú.³ Rovnakú charakteristiku má zázrak rozmnoženia chlebov (6,1-15), v ktorom Ježiš nasycuje zástup, ktorý nemá k dispozícii žiaden pokrm. Na svadbe v Káne Ježiš poskytuje víno svadobčanom, ktorým sa zásoba minula. Doplňujúcou klasifikáciou epizódy je označenie „prírodný zázrak“, čo znamená Ježišovu demonštráciu moci nad prírodnými zákonitosťami, podobne je to napr. pri jeho kráčaní po mori (6,16-21).

Základná dejová línia je známa. Po pozvaní Ježišovej matky, Ježiša a učeníkov na svadbu (vv. 1-2) sa dej sústreďuje na vzniknutý problém nečakanej absencie vína (v. 3), na ktorý upozorňuje Ježiša jeho matka. Po dištancovaní sa od matkinej požiadavky (v. 4) a po jej upozornení obsluhujúcich, aby vykonali, čo im Ježiš povie (v. 5), Ježiš rozkazuje naplniť nádoby na očisťovanie vodou (vv. 6-7), načerpať z nej a zaniest' starejšiemu (v. 8). Tento ochutnáva prinesené víno, pričom nepozná jeho pôvod (v. 9), a po privolaní ženicha mu hovorí známe slová (v. 10), ktoré na prvý pohľad sugerujú jeho pochvalu ženichovi za uchovanie dobrého vína počas celého priebehu svadby až do momentu rozhovoru starejšieho so ženichom. Narácia sa končí vo v. 11 vetou evanjelistu, ktorá vykonaný zázrak klasifikuje ako Ježišovo prvé znamenie. Uvedené označenie vyjadruje dve idey. Po prvé, zázrak premenenia vody na víno je znamenie – Ježišov mocný čin, ktorý poukazuje na jeho skutočnú identitu. Podľa Stibbeho majú znamenia v Jánovi semiotickú funkciu – zjavujú Ježišovu autoritu a moc, ktorú má on ako Otcov Syn.⁴ Po druhé, ide o prvé znamenie alebo začiatok znamení, čo napovedá sekvenciu ďalších obdobných činov.⁵

Zimmermann klasifikuje svadbu v Káne ako ukážku naratívnej obraznosti: narácia je usporiadaná tak, aby vsunula Ježiša do istej úlohy.⁶ Konkrétny prostriedok, ktorým to evanjelista dosahuje, je tzv.

³ Modifikáciu literárnej formy zázraku daru v Jn 2,1-12 stručne prezentuje Jančovič, J.: Komparácia literárneho portrétu Ježišovej matky Márie v Biblii a Koráne podnietená arabským menom Fatima. In: Adam, A. (ed.): Mária – Matka v každej dobe: Zborník vedeckých príspevkov. Baďín: Kňazský seminár Baďín, 2017, s. 173-248, tu 188.

⁴ Stibbe, M. W. G.: A Tomb with a View: John 11.1-44 in Narrative-Critical Perspective. In: New Testament Studies, 1994, roč. 40, s. 38-54, tu 49.

⁵ Porov. napr. Bittner, W. J.: Jesu Zeichen im Johannesevangelium: Die Messias-Erkenntnis im Johannesevangelium vor ihrem jüdischen Hintergrund (WUNT 2/26). Tübingen: J. C. B. Mohr, 1987, s. 93.

⁶ Zimmermann, R.: Christologie der Bilder im Johannesevangelium: Die Christopoetik des vierten Evangeliums unter besonderer Berücksichtigung von Joh 10 (WUNT 171). Tübingen: Mohr Siebeck, 2004, s. 203-215.

Rollentausch – záměna úloh. Ježišovi sa v texte prisudzuje funkcia, ktorú mal v skutočnosti zastávať niekto iný. Z reakcie starejšieho vo v. 9-10 vyplýva, že za zásobu vína na svadbe bol zodpovedný samotný ženich. On mal zadovážiť dostatočnú zásobu na vlastnú svadbu. Premenením vody na víno Ježiš na seba preberá úlohu ženicha a správa sa ako skutočný ženich na svadbe. Ježiš je pravý ženich, pretože on zadovážuje víno, keď ono začne chýbať. Zmyslom príbehu je tak vykresliť Ježiša v obraze ženicha, čo sa dosahuje už spomenutou záměnou úloh, na ktorú mnohí vedci poukazujú.⁷ Neskôr v evanjeliu dochádza k nepriamej, ale explicitnej identifikácii Ježiša so ženichom použitím slova *νμφίος* (3,29 „Ženich je ten, kto má nevestu.“). Identifikácia Ježiša so ženichom takisto signalizuje Ježišovo postavenie na úrovni Boha, pretože v SZ je to Boh Izraela, kto je prezentovaný ako ženich/manžel svojho ľudu (napr. Oz 1–2; Ex 16; 23). Ježiš vlastne zastupuje Boha ako ženich nového Božieho ľudu. Na začiatku svojej verejnej činnosti Ježiš prichádza na svadbu ako ženich, ktorý si ide po Izrael, svoju nevestu. Tieto pozorovania vedú k záveru, že kristológia – vykreslenie Ježiša v pozícii ženicha – je jedným z hlavných zámerov textu.⁸ Svadba v Káne je príbeh „kristologickej epifánie“.⁹

2. Veta starejšieho v Jn 2,10

Vetou starejšieho, ktorá je najdlhšou priamou rečou v príbehu, sa vlastne epizóda v Káne končí. Text neopisuje ďalší priebeh svadby ani žiadne dialógy, reakcie na slová starejšieho či poďakovanie hostí.¹⁰ Starejší je poslednou postavou, ktorá aktívne vystupuje na scéne. Jemu patria posledné slová a v nich nachádza príbeh svoju kulmináciu. O jeho vete sa preto dá hovoriť ako o vrchole príbehu („Kernsatz“,¹¹ „Höhepunkt“¹²).

Slová starejšieho sú *prima facie* potvrdením Ježišovho zázraku, pretože vyhlasujú, že to, čo starejší ochutnáva, je víno, pričom bezprostredný kontext spomína jedine naplnenie nádob vodou, načerpanie z ich obsahu sluhami a prinesenie načerpanej tekutiny starejšiemu. To všetko sa deje na povel Ježiša, ktorý vlastne nevykonáva žiadnu akciu: nádob sa nedotýka, neprichádza s nimi do žiadneho kontaktu, nevyovedá nad nimi žiadne slová ani nad nimi nekoná žiadne gesto – Ježiš vlastne nerobí nič.¹³ Žiaden priamy opis alebo náznak zázraku sa v texte nenachádza.¹⁴ Až slová starejšieho zjavujú, že z vody naliatej sluhami do nádob na očisťovanie je pri ochutnaní víno.¹⁵

⁷ Napr. Flori, L.: *Le domande del Vangelo di Giovanni: Analisi narrativa delle questioni presenti in Gv 1-12*. Assisi: Cittadella, 2013, s. 144; Schröder, J.-M.: *Das eschatologische Israel im Johannesevangelium: Eine Untersuchung der johanneischen Israel-Konzeption in Joh 2–4 und Joh 6* (Neutestamentliche Entwürfe zur Theologie 3). Tübingen: Francke, 2003, s. 56; Staley, J. L.: *The Print's First Kiss: A Rhetorical Investigation of the Implied Reader in the Fourth Gospel* (SBLDS). Atlanta: Scholars Press, 1988, s. 90; Van Der Watt, J. G.: *Family of the King: Dynamics of Metaphor in the Gospel According to John* (BIS 47). Leiden: Brill, 2000, s. 392. Porov. zmätenú argumentáciu ohľadom funkcie Ježiša ako ženicha v Chibici-Revneanu, N.: *Die Herrlichkeit des Verherrlichten: Das Verständnis der Doxa im Johannesevangelium* (WUNT 2/231). Tübingen: Mohr Siebeck, 2007, s. 80 n. 103.

⁸ Okrem iných to uznáva napr. Conway, C. M.: *Men and Women in the Fourth Gospel: Gender and Johannine Characterization* (SBLDS 167). Atlanta: Society of Biblical Literature, 1999, s. 71.

⁹ Lăconi, M.: *Il racconto di Giovanni*. Assisi: Cittadella, 1989, s. 64.

¹⁰ Porov. Van Den Bussche, H.: *Jean: Commentaire de l'évangile spirituel*. Bruges: Desclée de Brouwer, 1967, s. 150.

¹¹ Siegert, F.: *Das Evangelium des Johannes in seiner ursprünglichen Gestalt: Wiederherstellung und Kommentar*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2008, s. 247. Porov. málo zmysluplný komentár v Westcott, B. F.: *The Gospel According to St. John: The Authorized Version with Introduction and Notes*. Grand Rapids: Eerdmans, 1981, s. 38 alebo žiaden pokus o vysvetlenie vety starejšieho v Keener, C.: *The Gospel of John. A Commentary: Volume I*. Peabody: Hendrickson, 2004, s. 513-515.

¹² Lütgehetmann, W.: *Die Hochzeit von Kana (John 2,1 – 11): Zu Ursprung und Deutung einer Wundererzählung im Rahmen johanneischer Redaktionsgeschichte* (BU 20). Regensburg: Friedrich Pustet, 1990, s. 320.

¹³ Ako si všíma napr. Beirne, M. M.: *Women and Men in the Fourth Gospel: A Genuine Discipleship of Equals* (JSNTSup 242). Sheffield: Academic Press, 2003, s. 50; Lieu, J.: *The Mother of the Son in the Fourth Gospel*. In: *Journal of Biblical Literature*, 1998, roč. 117, č. 1, s. 61-77, tu 64.

¹⁴ Porov. Moloney, F. J.: *Belief in the Word: Reading John 1–4*. Minneapolis: Fortress, 1993, s. 85-86.

¹⁵ No zázrak konštatuje aj evanjelista ako objektívny, nestranný narátor vetou opisujúcou konanie starejšieho: *ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρικλινὸς τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον* (2,9). Vetou vlastne podáva informáciu čitateľovi textu – voda sa zmenila na víno. Pre postavy v príbehu fakt zázraku odhaľuje svojou vetou starejší.

Napr. Thomaskutty v tomto ohľade poznamenáva: „Výpoveď starejšieho ... dešifruje Ježišov slávny skutok.“¹⁶

Veta starejšieho sa typicky vníma ako chvála na adresu ženicha a dala by sa tak parafrázovať nasledovne: „Každý človek podáva najprv dobré víno a horšie až neskôr; ty si však uchoval a bez prerušenia podával dobré víno až doteraz.“ Zdalo by sa, že starejší prekvapene oslavuje ženicha za to, že od začiatku svadby až po tento časový bod podával hosťom iba kvalitné víno, a teda že konzistentne podával víno najlepšej kvality. V tomto zmysle sa zdá byť správny nasledovný preklad vety „Ty si uchoval/ podával dobré víno až doteraz.“ Uvedenú interpretáciu zastávajú početní vedci, pričom v ich dielach sa na charakterizáciu vyjadrenia starejšieho vyskytujú slovesá ako chváliť, gratulovať, ospevovať, uznať atď.¹⁷ Títo autori sa zhodujú v evalvácii, že ženich na svadbe v Káne podával dobré víno od začiatku až doteraz – do chvíle, keď starejší ochutnal víno z nádob na očisťovanie. Nevypovedanou premisou tohto pohľadu je popretie kvalitatívneho rozdielu medzi vínom z nádob a vínom podávaným predtým. Uvedený návrh prekladu je však aj v protirečení k logike samotného príbehu, pretože veta vo v. 3 jasne vypovedá, že v istom momente svadby víno začalo chýbať. Ženich teda evidentne neuchoval zásobu vína „až doteraz“. A starejší predsa musel vedieť, že istý zlomový bod na svadbe nastal – zásoba vína po určitom čase vyprchala. Preto je vhodná iná interpretácia a iný preklad jeho vety.

V skutočnosti však starejší informuje ženicha, že víno, ktoré od neho práve dostal, je lepšie ako to, ktoré podával doteraz.¹⁸ To sa deje podčiarknutím kontrastu medzi konaním ženicha a zachovávanou konvenciou, čo je vlastne obsahom výpovede starejšieho v 2,10. Jej prvou časťou je citácia istého *Weinregel*: každý človek (πᾶς ἄνθρωπος) podáva najprv dobré víno (πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν) a horšie až potom, keď si hostia vypili (καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν τὸν ἐλάσσω). Druhá časť vety starejšieho ukazuje, že ženich na svadbe v Káne konvenčne nepostupoval, pretože on (očividne) rezervoval

¹⁶ Thomaskutty, J.: *Dialogue in the Book of Signs: A Polyvalent Analysis of John 1:19–12:50* (BIS 136). Leiden: Brill, 2015, s. 86. Podobne napr. Barrett, C. K.: *The Gospel According to St. John: An Introduction with Commentary and Notes on the Greek Text*. 2. ed. Westminster: John Knox, 1978, s. 193: „Správne sa usudzuje, že tento verš ... má zámer potvrdiť pravdu toho, čo sa práve udialo.“ Pozri aj Brown, R. E.: *The Gospel According to John (I–XII): Introduction, Translation, and Notes* (AB 29). New York: Doubleday, 1966, s. 102; Ellis, P. F.: *The Genius of John: A Composition-Critical Commentary on the Fourth Gospel*. Collegeville: Liturgical, 1984, s. 42; Köstenberger, A.: *John* (BECNT 4). Grand Rapids: Baker Academic, 2004, s. 98; Maccini, R. G.: *Her Testimony is True: Women as Witnesses according to John* (JSNTSup 125). Sheffield: Academic Press, 1996, s. 110; Moloney, Belief in the Word, s. 86; Mondati, F.: *Struttura letteraria di Gv 1,1–2,12*. In: *Rivista Biblica*, 2000, s. 43–81, tu 56; Salier, W. H.: *The Rhetorical Impact of the Semeia in the Gospel of John* (WUNT 2/186). Tübingen: Mohr Siebeck, 2004, s. 62; Schulz, S.: *Das Evangelium nach Johannes* (NTD 4). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1972, s. 47; Staley, J. L.: *The Print's First Kiss*, s. 85.

¹⁷ Beasley-Murray, G. R.: *John* (WBC 36). Waco: Word, 1987, s. 33; Duke, P. D.: *Irony in the Fourth Gospel*. Atlanta: John Knox, 1985, s. 84; Grasso, S.: *Il Vangelo di Giovanni: Commento esegetico e teologico*. Roma: Città Nuova, 2008, s. 108; Holtzmann, H. J.: *Evangelium, Briefe und Offenbarung des Johannes* (HCNT 4). Tübingen: Mohr, 1908, s. 73; Klink III, E. W.: *The Bridegroom at Cana: Ignorance is Bliss*. In: Hunt, S. A. – Tolmie, F. – Zimmermann, R. (eds.): *Character Studies in the Fourth Gospel: Narrative Approaches to Seventy Figures in John* (WUNT 314). Tübingen: Mohr Siebeck, 2013, s. 233–237, tu 235–236; McWhirter, J.: *The Bridegroom Messiah and the People of God: Marriage in the Fourth Gospel* (SNTSMS 138). Cambridge: University Press, 2006, s. 49; Mędala, S.: *Ewangelia według Świętego Jana. Rozdziały 1 – 12: Wstęp, Przekład z Oryginału, Komentarz* (NKB NT 4/1). Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2010, s. 360; Michaels, J. R.: *The Gospel of John* (NICNT). Grand Rapids: Eerdmans, 2010, s. 153; Mlakuzhyil, G.: *The Christocentric Literary Structure of the Fourth Gospel* (AnBib 117). Roma: Pontificio Istituto Biblico, 1987, s. 304; Moody Smith, D.: *John* (ANTC), Nashville: Abingdon, 1999, s. 85; Villeneuve, A.: *Nuptial Symbolism in Second Temple Writings, the New Testament and Rabbinic Literature: Divine Marriage at Key Moments of Salvation History* (Ancient Judaism and Early Christianity 92). Leiden: Brill, 2016, s. 124. K uvedeným dielam je pravdepodobne potrebné priradiť aj najnovšiu slovenskú monografiu o Ježišovej matke, v ktorej sa nachádza aj sekcia o svadbe v Káne. Porov. Trstenský, F.: *Mária z Nazareta: Matka môjho Pána*. Kežmarok: Tlačiareň Kežmarok GG, 2019, s. 118: „V Káne Ježiš ponúka najlepšie víno až do konca a ponúka ho v úplnej štedrosti.“ Citovaná veta akoby sugerovala Ježišovo podávanie najlepšieho vína od začiatku do konca svadby.

¹⁸ Matand Bulembat, J.-B.: *Head-Waiter and Bridegroom of the Wedding at Cana: Structure and Meaning of John 2.1–12*. In: *Journal for the Study of the New Testament*, 2007, roč. 30, č. 1, s. 55–73, tu 60. Podobne Brown, R.: *The Gospel According to John*, s. 105.

lepšie víno až na neskoršiu fázu svadby (σὺ τετῆρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι).¹⁹ V tomto zmysle slová starejšieho nie sú chválou, ale kritikou (cynickou poznámkou, hrubým humorom, konfrontáciou, iróniou, námitkami, pokarhaním, protestom, sťažnosťou alebo výčitkou) na adresu ženicha, k čomu sa viacerí autori prikláňajú.²⁰ Vo svetle tejto interpretácie starejší vlastne kompromituje ženicha a vyčíta mu nesprávny postup podávania vína.

Okrem už spomenutých poznámok minimálne dva argumenty prinášajú podporu uvedenej interpretácie. Prvým z nich je pozorovanie, že veta o konaní ženicha nestojí izolovane, ale je formulovaná v kontraste k pravidlu servírovania vína (*Weinregel*), ktoré definuje štandardné ľudské konanie. V texte nachádzame protiklad „každý človek“ (πᾶς ἄνθρωπος) – „ty“ (σύ).²¹ Implikáciou porovnania je opačný postup nášho ženicha: zatiaľ čo každý človek podáva najprv lepšie víno a potom horšie, náš ženich konal opačne – lepšie víno začal podávať až v druhej fáze svadby. A to podporuje návrh preložiť vetu σὺ τετῆρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι ako „ty si uchoval dobré víno až na túto chvíľu.“ Jej logika by sa dala parafrázovať aj nasledovne: „až doteraz sa na svadbe podávalo horšie víno (a to sa dialo v kontraste k zaužívanému postupu), pretože ty si mal to lepšie odložené až nateraz.“ Ak by veta o tradičnom postupe podávania vína nesugerovala kontrastný postup privolaného ženicha, bola by vlastne v narácii úplne zbytočná. Ak by chcel starejší ženicha pochváliť, prvú časť vety by mohol spokojne vynechať a ženichovi adresovať iba slová „ty si podával dobré víno až doteraz.“²²

Po druhé, pre konanie každého človeka a ženicha sú použité rozdielne grécke slovesá, a to naznačuje rozdielnosť ich akcií. Veta starejšieho pripisuje isté konanie každému človeku a iné konanie ženichovi. Zatiaľ čo veta o postupe každého človeka používa sloveso τίθημι (klásť, ukladať, položiť, podávať, ponúkať), konanie ženicha definuje sloveso τηρέω (držať, chrániť, opatrovať, strážiť, uchovávať, zachovávať).²³ Priamym objektom oboch akcií je víno. To znamená, že každý človek robí s vínom niečo iné ako ženich v príbehu. Tento dobré víno nepodával (od začiatku až do tejto chvíle), ale mal ho uchované (zachované, odložené, uskladnené) až na neskor.²⁴ Čitateľ, prirodzene, vie, že

¹⁹ Nekonvenčnosť postupu ženicha na svadbe v Káne podčiarkuje napr. Schröder, J.-M.: *Das eschatologische Israel im Johannesevangelium*, c. d., s. 51.

²⁰ Becker, J.: *Das Evangelium nach Johannes: Kapitel 1–10 (ÖTKNT 4/1)*. Gütersloh: Gerd Mohn, 1979, s. 110; Bernard, J. H.: *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel According to St John. Volume I: I–VII (ICC)*. Edinburgh: T & T Clark, 1928, s. 80; Fehribach, A.: *The Women in the Life of the Bridegroom: A Feminist Historical-Literary Analysis of the Female Characters in the Fourth Gospel*. Collegeville: Liturgical, 1998, s. 28; Frey, J.: *Das prototypische Zeichen (Joh 2:1-11): Eine Kommentar-Studie*. In: Culpepper, A. – Frey, J. (eds.): *The Opening of John's Narrative (John 1:19–2:22): Historical, Literary, and Theological Readings from the Colloquium Ioanneum 2015 in Ephesus (WUNT 385)*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2017, s. 165–216, tu 200; Heilmann, J.: *Wein und Blut: Das Ende der Eucharistie im Johannesevangelium und dessen Konsequenzen (BWANT 204)*. Stuttgart: Kohlhammer, 2014, s. 111; Leinhäupl-Wilke, A.: *Rettenendes Wissen im Johannesevangelium: Ein Zugang über die narrativen Rahmenteile (Joh 1,19–2,12 – 20,1–21,25) (NTAbh 45)*. Münster: Aschendorff, 2003, s. 188–189; Mateos, J. – Barreto, J.: *El Evangelio de Juan: Analisis lingüístico y comentario exegetico*. Madrid: Ediciones Cristiandad, 1979, s. 154; Moloney, Belief in the Word, s. 87; Schnelle, U.: *Das Evangelium nach Johannes (ThHKNT 4)*. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 1998, s. 91; Schulz, *Das Evangelium nach Johannes*, s. 47; Thyen, H.: *Das Johannesevangelium (HNT 6)*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2015, s. 157; Wegst, K.: *Das Johannesevangelium. 1. Teilband; Kapitel 1–10 (ThKNT 4/1)*. Stuttgart: Kohlhammer, 2000, s. 102–103; Wikenhauser, A.: *Das Evangelium nach Johannes (RNT 4)*. Regensburg: Friedrich Pustet, 1961, s. 75; Zumstein, J.: *Das Johannesevangelium (KEKNT 2)*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2016, s. 121.

²¹ Uvedený kontrast naznačuje Ježišovo božstvo: Ježiš nekonal ako každý človek, čo znamená, že konal ako Boh, tak napr. Schnelle, U.: *Das Evangelium nach Johannes*, s. 92.

²² Treba však pripustiť, že aj konzistentné podávanie dobrého vína (od začiatku až do konca) by bolo proti úzu. Možnosť takejto interpretácie sa nedá úplne vylúčiť.

²³ Je ťažké stanoviť, či by v tomto prípade mohlo ísť o verbálnu varietu v zmysle, že by sloveso τηρέω v druhej vete fungovalo ako ekvivalent k slovesu τίθημι v prvej vete a Ján ho použil, aby sa vyhol opakovaniu toho istého slovesa. Keďže tieto slovesá nie sú významovo synonymné, uvedená možnosť sa zdá skôr nepravdepodobná.

²⁴ Podobnú väzbu – kombináciu slovesa τηρέω a preložky ἕως – nachádzame v Sk 25,21 (ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν ἕως οὗ ἀναπέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα/„Prikázal som teda strážiť ho, kým ho nepošlem k cisárovi.“). Veta zhruba vyjadruje analogickú myšlienku k výpovedi starejšieho: niečo je strážené (uchované, odložené) až do určitého časového bodu.

starejší sa mýli, pretože vetu adresuje nesprávne ženíchovi. Skutočným darcom vína, ktoré sa objavilo až v priebehu svadby (pretože bolo zachované až na tento neskorší moment), je Ježiš.

Vo svetle tejto analýzy sa v slovenčine zdá byť vhodnejší a presnejší nasledovný preklad vety starejšieho: „Ty si však dobré víno uchoval/zachoval až na túto chvíľu.“ Jednotne s gréckym originálom vyjadruje, že ženích dobré víno nepodával od začiatku, ale mal ho, takpovediac, odložené „až doteraz“, pričom sa stále musí pamätať na zámennú úlohu – víno v skutočnosti pripravil Ježiš, a to až v určitom bode svadby (a nie od začiatku). So štipkou humoru sa dá dodať poznámka, že Ježiš dobré víno priniesol až v určitom časovom bode priebehu svadby – keď sa to prvé minulo, pretože hostia ho už spotrebovali. Veta starejšieho implicitne pripisuje podanie nového, dobrého vína hosťom, ktorí už mali vypité. Ježiš teda zabezpečil dobré víno hosťom, ktorí už mali niečo v sebe, a nová zásoba, pochádzajúca od neho, bola kvantitatívne rozsiahla, ako to komentáre štandardne pripomínajú.

Je pozoruhodné, že okrem zdôraznenia lepšej kvality vína podčiarkuje veta starejšieho aj čas, keď sa to víno začalo podávať. Jeho výpoveď sa vlastne končí časovým určením „až nateraz/až na túto chvíľu“, čím je aspekt času vyzdvihnutý. Ako ukazuje Welck, táto zmena z doterajšieho vína k novému vínu je symbolom definitívneho príchodu spásy v osobe Ježiša a ohraničením doterajšej periódy spásnych dejín.²⁵ Uchovanie dobrého vína na túto chvíľu signalizuje novú periódu spásy začínajúcu sa „odteraz“. Podobne uvažuje Meier, ktorý dar vína prichádzajúci práve teraz – keďže to víno bolo zachované práve nateraz (a nebolo podávané doteraz) – vníma ako symbol „erupcie budúceho [eschatologického veku] do prítomného času“.²⁶ Nedávno sa ku študovanému časovému konceptu relevantne vyjadril aj Klinkowski.²⁷ Okrem toho treba poznamenať, že aj príslovka času „teraz“ použitá v Ježišovej vete vo v. 8 („teraz načrte a zaneste starejšiemu“) naznačuje začiatok novej fázy svadby: odteraz bude k dispozícii nové víno, ktoré tu doteraz – pred Ježišovým zásahom – nebolo.

Navrhovaný preklad „až na túto chvíľu“ priamo alebo nepriamo reflektujú viaceré štúdie k Jánovi, ktoré adekvátne vnímajú, že dobré víno sa začalo podávať až v neskoršej fáze svadby, čo sa musí odraziť aj pri preklade vety starejšieho.²⁸ Vo viacerých štúdiách nachádzame správny preklad celej vety alebo jej časti, poprípade jej parafrázu, čo korešponduje s navrhovaným slovenským riešením. Napr. Infante prekladá nasledovne: „*hai tenuto da parte il vino migliore sino a ora*.“²⁹ Schröder: „*bis jetzt zurückgehalten hat*.“³⁰ Beutler hovorí o víne „*der bis zuletzt aufbewahrt worden war*.“³¹ A Schnackenburg: „[dobré víno až doteraz] *aufbewahrt wurde*.“³² Excelentne to vyjadruje aj Becker: „Mit etwas derbem Humor stellt der Tafelmeister den Bräutigam zur Rede, er habe offenbar den besseren Wein seinen Gästen bisher absichtlich vorenthalten.“³³ A rovnako výstižne Theobald: „Der Qualitätswein mit dem höchsten Prädikat wird erst am Ende kredenzt; der Bräutigam hat diesen wertvollen Wein »bis jetzt« ... zurückgehalten, nun steht er in verschwenderischer Menge bereit!“³⁴

²⁵ Welck, C.: *Erzählte Zeichen. Die Wundergeschichten des Johannesevangeliums literarisch untersucht: Mit einem Ausblick auf Joh 21 (WUNT 2/69)*. Tübingen: Mohr Siebeck, 1994, s. 136-137.

²⁶ Meier, J. P.: *A Marginal Jew: Rethinking the Historical Jesus. Volume Two: Mentor, Message, and Miracles*. New York: Doubleday, 1994, s. 941.

²⁷ Klinkowski, J.: *Analiza dramatyczna Ewangelii św. Jana (Bibliotheca Biblica)*. Wrocław: TUM, 2012, s. 121.

²⁸ Okrem spomenutých v pozn. 20 aj Campbell, J. C.: *Kinship Relations in the Gospel of John (CBQMS 42)*. Washington, DC: CBA, 2007, s. 118; Lincoln, Andrew T.: *The Gospel According to Saint John (BNTC 4)*. London: Hendrickson, 2005, s. 129-130.

²⁹ Infante, R.: *Giovanni: Introduzione, traduzione e commento (Nuova versione della Bibbia dai testi antichi 40)*. Ciniello Balsamo: San Paolo, 2015, s. 83.

³⁰ Schröder, J.-M.: *Das eschatologische Israel im Johannesevangelium, c. d., s. 51*.

³¹ Beutler, J.: *Das Johannesevangelium: Kommentar (2. Aufl.)*. Freiburg: Herder, 2016, s. 122.

³² Schnackenburg, R.: *Das Johannesevangelium. Erster Teil: Einleitung und Kommentar zu Kapitel 1–4 (HTKNT 4/1)*. Freiburg: Herder, 1979, s. 337.

³³ Becker, J.: *Das Evangelium nach Johannes, c. d., s. 110*.

³⁴ Theobald, M.: *Das Evangelium nach Johannes: Kapitel 1–12 (RNT)*. Regensburg: Friedrich Pustet, 2009, s. 216.

Veta starejšieho obsahuje predložkovú väzbu ἕως ἄρτι, ktorá sa objavuje ešte na dvoch miestach v evanjeliu. V 5,17 Ježiš poukazuje na svoju jednotu s Otcom slovami ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται κατὰ ἔργαζομαι („môj Otec pracuje doteraz; aj ja pracujem“). Preklad „doteraz“ je úplne logický a správny: Otec až doteraz koná svoju činnosť, čo ospravedlňuje Ježišovo konanie, pretože on je jedno s Otcem – aj on, aj Otec pracujú až doteraz. Podobne je to v 16,24: ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματι μου („až doteraz ste o nič neprosili v mojom mene“). Ježiš učeníkom pripomína, že až do tejto chvíle o nič neprosili Otca v jeho mene a odteraz môže ich modlitba byť kristologická. Aj tu je logický preklad „doteraz.“ V 2,10 však nejde o ženichovo podávanie dobrého vína až do tejto chvíle, ale o jeho uschovanie vína až doteraz/do tejto chvíle. Preto je odôvodnený hore uvedený návrh prekladu.

3. Veta starejšieho v iných prekladoch

Botekov	Ty si zachoval dobré víno až doteraz.
Ekumenický	Ty si však zachoval dobré víno až doteraz.
Evanjelický	Ty si však zachoval dobré víno až dosiaľ.
Katolícky	Ty si zachoval dobré víno až doteraz.
Pravoslávny	Ty si však zachoval dobré víno až doteraz.
Roháčkov	Ale ty si zachoval dobré víno až doteraz.

Tabuľka uvádza preklad druhej časti vety starejšieho v najznámejších slovenských verziách. Z prehľadu vyplýva, že všetky verzie – odhliadnuc od použitej predlohy pri prekladaní – prekladajú vetu takmer zhodne, a to spôsobom, ktorý prezrádza, že ju vnímajú ako chválu starejšieho na adresu ženicha. Tým budia dojem, že text hovorí o servírovaní dobrého vína zo strany ženicha od počiatku svadby až doteraz – do momentu intervencie starejšieho. Predošlá analýza, ktorá sa zodpovedne opiera o naráciu perikopy, silno berie do úvahy protikladný charakter dvoch častí vety starejšieho a vníma prítomnosť rozdielnych gréckych slovies v opise konania každého človeka a ženicha, však ukazuje opak: ženich nepodával dobré víno „až doteraz,“ ale skutočný ženich ho mal odložené „až doteraz,“ a tak konal v kontraste so svadobným zvykom, pretože ho začal podávať až v určitom časovom bode a nie od začiatku.

4. Zhrnutie

Predkladaná štúdia sa zameriava na známy príbeh svadby v Káne, konkrétne na vetu starejšieho v 2,10. Jej cieľom bolo ukázať, že preklad „ty si uchoval dobré víno až doteraz“ presne nekorešponduje so zámerom textu. Zároveň ponúkla dôvody, ktoré opodstatňujú navrhovaný preklad „ty si však zachoval dobré víno až na túto chvíľu.“ Veta starejšieho preložená týmto spôsobom vyjadruje, že až „odteraz“ – od Ježišovo premenenia vody na víno – je na svadbe v Káne podávané nové víno. To bolo teda uchované „až na túto chvíľu“ a nepodávalo sa už v priebehu prvej časti svadby.

Wine Preserved for This Moment: Analysis and Translation Proposal for John 2,10

Juraj Feník – Róbert Lapko

The argument developed here shows that the steward in John 2,10 does not praise the bridegroom for keeping the good wine from the beginning of the feast till the end – this clearly contradicts the narrative sequence which states that the wine begun to lack at a certain point, but upbraids him for serving the good wine at a later period – after the wine of lesser quality has been consumed. This has to be reflected in a translation of the steward's sentence. Translation such as „you have kept the good wine until now“ does not seem to be appropriate. It should be replaced with formulations like „you have preserved the good wine for this moment.“